

WAT IS DE INVLOED GEWEEST VAN OOSTENDSE VOLKSZANGERS OP HET
VOLKSLIEDERENREPERTORIUM IN HET BINNENLAND ?

Bij het onderzoek van enkele repertoria van volksliederen uit de vlaamse gewesten valt het op hoe vissersliederen en liederen van en over de zee in verhouding tot andere liederen zeldzamer worden naarmate men van de kuststreek en van de vissersplaatsen verwijderd is. (1)

In dit onderzoek werd, om na te gaan wat onze ouders en grootouders bij voorkeur zongen, in de eerste plaats gekeken naar wat in handschriften en schrijfboekjes opgetekend werd en wat nog uit de volksmond kon opgenomen worden. Wat marktzangers en zangers uit Café Chantants op hun vliegende bladen hebben verspreid komt hier slechts in de tweede plaats. Alle liederen van die liedbladen hebben immers niet hetzelfde impact gehad op de kopers van deze bladen. De liedbladen werden speciaal gekocht om in het bezit te geraken van een of andere liedtekst die toen "in" was. De overige liederen die op dergelijke vliegende bladen gedrukt werden waren niets anders dan bladvulling en in de meeste gevallen slechts een herhaling van wat reeds vroeger - soms tientallen jaren geleden - verschenen was.

Voortgaande hierop stelt men vast dat de verhouding vissers- en zeemansliederen in de vissersplaatsen van onze kust, Heist, Blankenberge, Oostende, Nieuwpoort en de Westkust, tegenover de andere liederen betrekkelijk hoog ligt, ook wanneer men hier een onderscheid maakt tussen het repertorium van dit gedeelte der bevolking dat met de zeevisserij en/of de zeevaart te maken heeft en het repertorium van de andere bevolkingsgroepen uit dezelfde plaatsen.

Eenmaal verwijderd van de kust neemt deze verhouding zeer sterk af. Reeds te Brugge en te Torhout is het percentage vissersliederen en/of liederen van de zee betrekkelijk laag.

Zoals bij alle goede regels, zijn hier ook uitzonderingen. Dit is onder meer het geval in het land van Waas. Hier is de verhouding vissers- en zeelieder tegenover de andere liederen opmerkelijk hoger dan in andere streken van het binnenland (2). Een diepgaander onderzoek naar de oorzaak hiervan werd nog niet gedaan : dit zou zeker wel interessante gegevens kunnen opleveren.

Bovendien werden tijdens dit onderzoek twee regio's waargenomen waar Oostendse volkszangers gesignaleerd werden en waar het aantal vissers- en zeemansliederen in verhouding tot de andere liederen hoger is dan in andere onderzochte gebieden.

Dit zijn de streek van GROOT-VEURNE en de ZUID-OOST ANTWERPSE KEMPEN.

GROOT-VEURNE

Het gebied van Groot-Veurne werd door Jan HUYGHE onderzocht naar volksliederen (3). Tijdens dit onderzoek werden elf vissersliederen opgetekend, wat betrekkelijk veel is. In totaal leverde

- (1) Hiervoor werd gebruik gemaakt van gepubliceerde verzamelingen, van de onderzoeken gedaan door licentiaatsstudenten, onder leiding van Prof. S. TOP K.U.L. en van eigen documenten.
- (2) "Zo d'Ouden Zongen" door Walther VAN RIET, uitgave Drieske NIJPERS v.z.w. St. Gillis Waas.
- (3) Jan HUYGHE : Volksonderzoek in Groot-Veurne, onuitgegeven licentiaatsverhandeling K.U.L. 1978.

de studie acht verschillende dergelijke liederen op, wat aantoonde dat sommige liederen door meerdere zangers gekend waren.

De acht verschillende liederen die opgetekend werden zijn de volgende :

- Henri en Lena (hierover meer in mijn studie "Rampen en Lieder van de Zee" - in voorbereiding)
- Het Visschersmeisje
- Acht duurbaar kleine Boot (zie hierna)
- De blauwe Golven (andere versie van het lied : Drie kleine Knaapjes die aan 't spelen waren)
- Het Visserslied (is het lied "De Klok van Arnemuiden")
- Vader komt toch weder
- Leve de Duinen daar staat mijn Huis (het welgekende duinenlied van A. MERVILLE)
- Lied van den IJzer (over de vissershaven van Nieuwpoort)

De liederen "De Blauwe Golven" en "Vader komt toch weder" komen telkens twee maal voor.

Het lied "Acht duurbaar kleine Boot" komt voor op een vliegend blad met "liederen gezongen door Elise COOREN uit Oostende". Jan HUYGHE tekende de inhoud van dit vliegend blad op :

- Julia, de onbekende vluchteling - zangwijze : Souviens-toi
- Vader zocht werk in den vreemde - zangwijze : Sous le ciel marocain
- Vadertje weent niet meer - zangwijze : Souviens-toi
- Julken doet de deur toe - zangwijze : Valentienne
- Dat is zeker, dat is waar - zangwijze : Mon Paris
- Mijn vader's duurbaar bootje - zangwijze : Sous le ciel marocain

Dit laatste lied is het enige visserslied van het vliegend blad van Elise COOREN. Uit de inhoud van de andere liederen van dit blad kunnen we opmaken dat het tamelijk recent is ; van na de eerste Wereldoorlog. In het lied "Julia de onbekende vluchteling" is er namelijk sprake van "Het Westelijk Front"...

Over Elise COOREN kon ik tot nu toe niets naders terugvinden. Dat komt wellicht nog "met tijd en boterhammen".

De studie van Jan HUYGHE toont evenwel aan hoe de zee om zo te zeggen ook in dit landbouwgebied van Groot-Veurne is doorgedrongen. Uit de verzameling handschriften en vliegende bladen uit de Westhoek die in mijn bereik is komt dezelfde trend eveneens te voorschijn.

Anderzijds toont de liederenschat door mij opgetekend te Koksijde en De Panne een sterke invloed aan van de liedjeszangers die in de streek van Groot-Veurne actief waren : liederen van vliegende bladen overgeschreven op schrijfboeken of losse bladen of uit het hoofd gezonden.

Hebben deze liedjeszangers niet met opzet de "zeesnaar" bespeeld om bij de mensen van de kustplaatsen die naar Veurne-markt kwamen om er onder andere hun vis te verkopen nog enkele vliegende bladen extra te kunnen afzetten ?

Het lijkt mij niet onmogelijk.

ZUID-OOST ANTWERPSE KEMPEN

Een andere opmerkelijke verzameling volksliederen is die welke Carla COOLS (4) bijeengebracht heeft uit de gemeenten Balen, Eindhout, Geel, Meerhout, Varendonk en Vorst-Kempen.

Hier vinden we volgende vissers- en zeeliedereren terug.

- Visschersbooten komen
- Het trouwe Visschersmeisje
- Het Scheepje (volgens de zegspersoon gezongen op markten in de jaren dertig, veertig)
- De Verloren Visschersboot (werd - volgens de zegslieden - in het begin van de jaren veertig gezongen als de buurmenschen 's avonds samen waren)
- Wietje de Visscherszoon (waarschijnlijk uit Nederland). Melodie "De Mooie Molen"
- Het visscherszoontje
- De Zieke Visschersjongen (Nederlandse invloed, door mij ook opgenomen in 1958 te Blankenberge van een oude visser). Volgens de zegspersoon gehoord op markten en kermissen
- Het Visschersmeisje (zegspersoon : een Nederlandse zanger zong het op de radio in de jaren 50. Het lied werd rond 1935 door de Duits-Joodse zanger Joseph SCHMIDT van uit Nederland via radio en plaat bij ons bekend)
- Kindergebedje (lied met merkkelijk Nederlandse invloed)
- De Pekelharing (waarschijnlijk ook uit Nederland - tekst komt van een blaadje dat bij een fonoplaat hoort)

Het lied "De Verloren Visschersboot" komt ook voor in het repertorium van BERTINO (Albert LINGIER) uit Oostende. BERTINO zong het voor mij op band in 1953 en ik bezit een handschrift van BERTINO met de tekst van het lied waarop hij zelf schreef : "woorden: Bertino".

In de tekst opgetekend door Carlo COOLS komt geen refrein voor, bij BERTINO wel. De melodie is "neem mij met je mede, matroosje" en komt uit het Duits.

Volgens de zegspersoon van Carla COOLS werd dit lied gezongen in het begin van de jaren veertig "als de buurmenschen 's avonds samen waren".

Als het lied door BERTINO werd gemaakt, rijst hier onmiddellijk de vraag : hoe komt dit lied in de Antwerpse Kempen terecht?

In het refrein (door BERTINO gezongen) komt wel voor "en alle vischgronden met mijnen doorgemaald", maar reeds van begin september 1939, begin der vijandelijkheden in Europa, worden vissersvaartuigen in de Noordzee gekelderd door mijnontploffingen (5).

---

(4) Carlo COOLS : Volksliedonderzoek in het Zuidoosten van de Antwerpse Kempen - licenciatuiverhandeling K.U.L. 1978.

(5) volgende vlaamse vissersschepen vergingen door mijnontploffingen tussen het begin der vijandelijkheden in september 1939 en de dag dat ons land in de tweede wereldoorlog betrokken werd :

14 november 1939	:	O.165	Maurice-Marguerite
begin januari 1940	:	B.24	Adeline
23 februari 1940	:	O.67	Steur
7 maart 1940	:	Z.47	Yolande-Marguerite
30 april 1940	:	B.36	O.L.V. van Lourdes
8 mei 1940	:	N.4	Sint Jan

Hierbij denken we aan de mobilisatieperiode. De streek van het onderzoek ligt rond het Albertkanaal waar begin 1940 soldaten van het Oostendse garnizoensregiment; 3e, 23e, 33e en 53e linie gekantoneerd lagen.

BERTINO was bij één van die regimenten gemobiliseerd en lag bijgevolg in die streek begin 1940 "als de buurmenschen samen zongen" (6).

Volgens ik BERTINO gekend heb, was zingen voor hem een tweede natuur. Hij zong tijdens de oorlog in Café Chantant "Prosper" in de Alfons Pieterslaan, na de oorlog in zijn eigen Café Chantant "De Pantoeffel", tijdens Karnaval, op de markt, enz...

Dat hij gedurende de mobilisatie de mensen uit zijn kantonement liederen van eigen maaksel en vissersliederen heeft leren zingen is niet geheel en al onmogelijk.

BESLUIT

De informatie die, zoals hierboven werd uiteengezet, samengebracht werd laat zeker niet toe definitieve besluiten te trekken.

Het is evenwel zeer opvallend dat betrekkelijk veel liederen in verband met de visserij en de zee opgetekend werden in die streken waar Oostendse volkszangers zouden bedrijvig geweest zijn.

Jef KLAUSING

---

(6) medegedeeld door zijn dochter

# # # # # # # # # # # # #

PRIJZEN VAN 50 JAAR GELEDEN

We lazen in het S.E.O. bulletin van 50 jaar geleden enkele prijzen van klederen die in de afdeling "gemaakte kostumen" van de S.E.O. te verkrijgen waren. We vonden die interessant om die hier te noteren zoals ze in die aankondiging geprijsd stonden :

Fantasie kostumen voor heren : van 215 tot 527 Fr.
Zwarte en blauwe serge kostumen voor heren : van 306 tot 465 Fr.
Overjassen (demi-saison) voor heren : van 325 tot 350 Fr.
Gabardines voor heren : van 300 tot 467 Fr.
Blauwe gabardines (marine) : van 390 tot 483 Fr.
Zwarte vestons (Mohair) : 182 en 215 Fr.
Vesten voor zeelieden : 136 Fr.
Broeken voor zeelieden : 76 Fr.
Vesten in blauwe serge : 176 Fr.
Vesten in zwarte serge : 102 Fr.
Vesten en broeken in grijze flanel : 206 en 245 Fr.
Broeken in grijze flanel : van 52 tot 140 Fr.
Kostumen voor kinders : van 96 tot 230 Fr.
Kostumen voor kinders (Amerikaans model, lange broek) : vanaf 215 Fr.
Kostumen voor kinders (Amerikaans model, korte broek) : vanaf 185 Fr.
Blazers (flanellen vesten voor jongens en meisjes) alle kleuren :
vanaf 46 Fr.
Broeken voor kinders : vanaf 26 Fr.
Blazers voor heren, alle kleuren : vanaf 86 Fr.
Broeken in Engels leder : 37,50 Fr.
Fluwelen broeken : 75 Fr.
Fluwelen vesten : 130 Fr.
Oostendse mollevellen ondervesten : 59 Fr.

Omer VILAIN